

SEGOH

Adiljonova Oyistaxon Baxtiyorjon qizi

*Andijon davlat pedagogika instituti “Ijtimoiy-gumanitar fanlar
va san’at” fakulteti “Musiq ta’limi” yo’nalishi
1-bosqich 102-guruh talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘zbek san’atida o‘z o‘rniga ega bo‘lgan o‘zbek va tojik xalqlarining mumtoz musiqiy merosi san’at asaridan biri “Segoh” haqida bo‘lib, uning tarixiy ahamiyati va an’analari haqida bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: segoh, milliy musiq, san’at, shashmaqom, milliy uslub, maqom.

Аннотация: в этой статье рассказывается об одном из произведений искусства классического музыкального наследия узбекского и таджикского народов “Segoh”, имеющем место в узбекском искусстве, и рассказывается о его историческом значении и традициях.

Ключевые слова: segoh, национальная музыка, искусство, шашлык, национальный стиль, статус.

Annotation: this article is about “Segoh”, one of the works of art of the classical musical heritage of the Uzbek and Tajik Peoples, which has its place in Uzbek art, and describes its historical significance and traditions.

Keywords: segoh, national music, art, shashmaqom, national style, status.

O‘zbek san’atida musiq o‘ziga xos o‘ringa ega. Shulardan biri tarixiy ahamiyatga ega bo‘lgan “Shashmaqom” hisoblanadi. Shashmaqomning bugungi kunda o‘zbekiston va tojikistonda faol ijro etilmoqda, yosh avlodlar orasida ham unga qiziqish ortib bormoqda. Turli xalqaro festivallar va tadbirlarda Shashmaqom o'zining o'rniga ega. Zamonaviy musiqachilar Shashmaqom motivlarini o'z asarlarida ishlatib, uning hayotiyligini ta'minlamoqdalar. Shashmaqom - o‘zbek va tojik xalqlarining mumtoz musiqiy merosining eng yorqin namunasidir. U nafaqat musiqiy asar, balki falsafiy g‘oya, chuqur ma’no va ruhiy tarbiya vositasi hamdir. Shashmaqom so‘zi fors-tojik tilidan olingan bo‘lib, “olti maqom” degan ma’noni anglatadi. Shashmaqom tarixi juda uzoq o‘tmishga borib taqaladi. Uning shakllanishi va rivojlanishi X—XVII asrlarga to‘g‘ri keladi. Shashmaqom an’alarining rivojlanishiga buyuk musiqashunos olimlar Farobiy, Ibn Sino, Safiuddin Urmaviy, Abdurahmon Jomiy va boshqalar katta hissa qo‘shganlar. Ma’lumotlarga ko‘ra, o‘rta asrlarda Buxoro amirligi saroyida Shashmaqom an’anasi rivoj topgan. Sovet davrida Shashmaqom milliy musiq sifatida tanqidga uchrab, ijro etilishi cheklangan bo‘lsada, mustaqillik yillarida yana o'zining qadrini topdi. Shashmaqom murakkab musiqiy shakllarga ega va uni ijro etish hamda tinglash uchun yuqori mahorat talab etiladi. Shashmaqom nafaqat musiq, balki inson

qalbi va ruhiyatiga ta'sir etuvchi chuqur falsafiy ma'noga ega asardir. U inson hayotining murakkabligini, uning ruhiy iztiroblarini va yuksalishini aks ettiradi. Improvizatsiya: Shashmaqom ijrosida improvizatsiya muhim o'rin tutadi. Ijrochilar o'zlarining mahoratini va hissiyotlarini namoyon qilib, asarga yangicha ohanglar va ko'rinishlar kiritishadi. Shashmaqom she'riy matnlari aruz vaznida yozilgan, bu esa asarga o'ziga xos ritm va ohang beradi. Shashmaqom maqom an'analari asosida yaratilgan, bunda har bir maqom o'ziga xos ohang va rivojlanishga ega. Shashmaqom o'zbek va tojik xalqlarining musiqiy merosining eng qimmatli durdonalaridan biridir.¹ U nafaqat o'tmishni aks ettiruvchi asar, balki bugungi kunimiz uchun ham dolzarb, chunki u o'zining falsafiy ma'nosi, ruhiy ta'siri bilan insonlarga tarbiya beradi va ularning ma'naviy olamini boyitadi. Shashmaqom an'analari saqlash va rivojlantirish milliy madaniyatni asrash va uni kelajak avlodlarga yetkazishning muhim yo'llaridan biridir. Shashmaqom UNESCO tomonidan Butunjahon nomoddiy madaniy merosi ro'yxatiga kiritilgan. Shashmaqom - o'zbek va tojik xalqlarining mumtoz musiqiy merosi bo'lib, u oltita asosiy maqomdan iborat. Har bir maqom o'ziga xos ohangi, tuzilishi, rivojlanish yo'li va falsafiy ma'nosiga ega. Shashmaqom oltita asosiy maqomdan: Buzruk, Rost, Navo, Dugoh, Segoh, Iroqdan iborat bo'lib, har bir maqom o'ziga xos ohang, tuzilish va xususiyatlarga ega. Har bir maqom bir necha qismlardan - cholg'u va vokal qismlaridan tashkil topgan.² Cholg'u qismlari musiqiy muqaddima (musiqiy kirish), tasnif, tarona, ufar kabi shakllardan, vokal qismlari esa saraxbar, talqin, nasr va boshqa shakllardan iborat. Shashmaqom an'anaviy cholg'u asboblari - dutor, tanbur, g'ijjak, doira va boshqalar jo'rligida ijro etiladi. Shashmaqomning oltita asosiy maqomidan biri "Segoh" alohida o'rin tutadi. Segoh fors-tojik tilidan tarjima qilinganda "uch joy", "uch o'rin" degan ma'nolarni anglatadi. Segoh maqomi g'amgin, o'ychan va ruhiy iztiroblarga to'la tuyg'ularni ifodalaydi. Uning ohanglari insonning ichki olamiga kirib borib, uning qalbidagi dardlarni, armonlarni va ruhiy iztiroblarni aks ettiradi. Segoh maqomi insonning ruhiy iztiroblari, yolg'izlik, armonlar, o'tkinchi dunyo va uning ziddiyatlari kabi tushunchalarni ifodalaydi. U insonning o'z ichki olamiga chuqur nazar tashlashiga, o'zini anglashiga yordam beradi.

Segoh

Hijron tuni jafosila jon bo'ldi beqaror

Bo'ldi sirim butun jahon ahliga oshkor

El etdi ta'nalar bilan ozori ixtiyor

Sen ham jafolaring bila etma meni xokisor

¹ <https://uz.wikipedia.org/wiki/>

² Rajabov. I. "Maqom asoslari" oliy va o'rta maxsus musiqa o'quv yurtlari uchun qo'llanma. Toshkent: Fan, 1992

Ey ko'nglimi qilguvchi alam bila zor-zor
Bitdi firoq jabrini tortmoqqa toqatim

Rashk ila mavj bo'ldi qaroru halovatim
Nundek egildi g'am yuki ostida qomatim

Fikrim seni visolinggu yo'q o'zga hojatim
Ammo sen o'zga bazmi bilan mastu baxtiyor³

Segoh maqomida mayin va sekin ohanglar ustunlik qiladi. Uning ohanglari insonning ichki olamini tinchlantiradi, unga tasalli va yupanch beradi. Segoh maqomi ham cholg'u va vokal qismlaridan iborat bo'lib, o'ziga xos shakllarga ega. Uning ohanglari o'zining ruhiy ta'siri bilan ajralib turadi. Segoh maqomi insonning ruhiy iztiroblari, yolg'izlik, armonlar, o'tkinchi dunyo va uning ziddiyatlari kabi tushunchalarni ifodalaydi. U insonning o'z ichki olamiga chuqur nazar tashlashiga, o'zini anglashiga yordam beradi. Segohning ohanglari nafaqat g'amginlikni, balki ichki tozalanishni, ruhiy tasalli va yupanch izlashni ham o'zida mujassam etgan. U insonni o'z ruhiyati bilan yuzma-yuz kelishga, o'zini anglashga undaydi. ⁴Bu maqom, ayniqsa, hayotning qiyinchiliklariga duch kelgan, ruhiy iztiroblarni boshdan kechirayotgan insonlar uchun o'ziga xos malham vazifasini o'taydi. Segoh maqomi ko'plab iste'dodli xonanda va sozandalar tomonidan ijro etib kelingan va ijro etib kelinmoqda. Segoh maqomini kuylagan va uni ommaga tanitgan mashhur san'atkorlar biri O'zbekiston xalq artisti Munajat Yo'lchieva shashmaqomning mashhur xonandasi. Uning Segohdagi nozik va ta'sirli ovozi ko'plab muxlislarni o'ziga rom etgan. Segoh nafaqat an'anaviy Shashmaqom doirasida ijro etiladi, balki zamonaviy musiqachilar tomonidan ham qayta ishlanib, yangi shakllarda ham taqdim etilmoqda. Bu esa Segohning hayotiyiligini ta'minlashga xizmat qilmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Segoh maqomi - bu insonning ruhiy olamidagi eng chuqur kechinmalarini aks ettiruvchi, o'ziga xos musiqiy sayohatdir. U g'amginlik va ruhiy iztiroblar orqali insonni o'z-o'zini anglashga, o'z ichki olamini boyitishga va hayotning ma'nosi haqida fikr yuritishga undaydi. Segoh Shashmaqomning ajralmas va o'ziga xos qismi bo'lib, uning ruhiy ta'sir kuchi bilan ajralib turadi.

³ An'anaviy xonandalik o'quv-uslubiy majmua. M. Ergashev-Tasviriy san'at va Musiqa ta'limi kafedراسi mudiri, dotsent. Q. Toshtemirov-Tasviriy san'at va Musiqa ta'limi kafedراسi o'qituvchisi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. An'anaviy xonandalik o'quv-uslubiy majmua. M. Ergashev-Tasviriy san'at va Musiqa ta'limi kafedrası mudiri, dotsent. Q. Toshtemirov-Tasviriy san'at va Musiqa ta'limi kafedrası o'qituvchisi.
2. <https://uz.wikipedia.org/wiki/>
3. Rajabov. I.-"Maqom asoslari" oliy va o'rta maxsus musiqa o'quv yurtlari uchun qo'llanma. Toshkent: Fan, 1992